

гл. ас. д-р **Севдалина Димитрова**

ШУ „Епископ К. Преславски“

Гл. ас. д-р С. Димитрова преподава методика на обучението по музика в ШУ и участва в квалификацията на учителите в ДИПКУ-Варна. Има публикации за ромската култура и българските традиции в условия на интеграция на ромите и за квалификацията на учителите по музика. Проявява интерес към интегралния подход в обучението по музика и други учебни дисциплини.

доц. д-р **Тодорка Кръстева**

ШУ „Епископ К. Преславски“,
ДИПКУ, Варна

Доц. д-р Т. Кръстева преподава методика на обучението по географски дисциплини в ШУ и се занимава с квалификацията на учителите по география. Публикациите ѝ са насочени към географското образование и квалификацията на учителите. Автор е и на учебник по география и книга за учителя за VII клас.

МОТИВИРАЩО ОБУЧЕНИЕ В УСЛОВИЯТА НА ИНТЕГРАЛЕН ПОДХОД МЕЖДУ МУЗИКА И ГЕОГРАФИЯ („ЧОВЕКЪТ И ОБЩЕСТВОТО“ В III – IV КЛАС И „ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА“ В V КЛАС)

Средата, в която днес се осъществява обучението, е многообразна и динамична. Въздействията върху личността на ученика излизат извън рамките на училището и много често преобладават външните за образователната система фактори – семейство, меди, виртуално пространство. Затова на изхода на системата все по-трудно може да се гарантира ефективността на обучението. А това в голяма степен е свързано с осъществяване целите на училището и по-конкретно – целите на всеки учител, не само защото той е изправен пред изпитанията на вътрешното и външно оценяване. Резултатите от обучението са повод за неговата удовлетвореност и проява на учителска компетентност и професионализъм.

В условията на демократизиращото се общество и характеристиките за него процеси на хуманизация, целите на образованието са насочени преди всичко към задоволяване потребностите на ученика. В III-III-IV и в V клас знанията, уменията и ценностите, които трябва да се усвоят от подрастващите съоб-

разно учебните програми, невинаги съвпадат с интересите на възрастовата група. Изследванията показват, че броят на учениците, които се интересуват от глобалните и регионалните природни и стопански проблеми на развитието и на населението, е много по-малък от този на интересувашите се и възбудящите се от музиката. Тя съгответства ежедневното на учениците извън училищната им ангажираност, наред с компютрите и интернет. За мнозина от тях музиката е доминираща емоционална сфера, чрез която може да бъде мотивирано усвояването на абстрактните емпирично-теоретични знания и свързаните с тях умения по география. За други пък чрез географското съдържание и географската карта могат да се осмислят по-добре понятия и дейности в обучението по музика.

* * *

Авторите на тази статия са обединени от идеята за осъществяването на интегрален подход между обучението по музика (III-III-V кл.) и географски дис-

циплини – „Човекът и обществото“ (III-III-IV кл.) и „География и икономика“ (V кл.), с оглед мотивиране на обучението и повишаване на интереса и учебната активност.

Обект на изследването са учениците от началния (III-III-IV клас) и прогимназиялния етап (V клас), както и учебните програми и учебници по Музика – (II-IIV и V кл.) и „Човекът и обществото“ (II-IIV кл.) и „География и икономика“ (V кл.).

Целта е насочена към изследване възможностите за осъществяване на мотивиращо обучение чрез интегрален подход между обучението по музика и географски дисциплини. С оглед на посочената цел, в изследването се решават следните **задачи**:

- изследване на същността и възможностите на мотивиращото обучение и интегралния подход;

- изследване на учебната документация – учебни програми и учебници по музика и географски дисциплини с оглед осъществяване на интегрален подход;

- изследване възможностите на интегралния подход в обучението по музика и географски дисциплини в III-III, I IV и V клас за мотивиращо обучение.

В процеса на изследване на литературата се установи, че има задълбочени теоретични и практико-приложни разработки по проблемите за мотивиращото обучение и интегралния подход. В основата на мотивиращото обучение може да се постави процесът на мотивирането. Приемаме схващането на Колишев за мотивацията като „система от подбуди, които предизвикват учебна активност, насочена към усвояване на знания, умения и методи на познание“ (2008, с. 98/).

Най-близко до нашия предмет на изследване е понятието „мотивация за учене“. За компоненти на мотивационната сфера, въз основа на които се гради активността на личността и динамиката на нейното поведение, могат да се приемат нейните потребности, желания, интереси, стремежи и учебна активност. Те са взаимно свързани. Например, между потребност и мотивация съществува отношение както между състояние и процес – мотивацията като процес на задоволяване на потребността. Интересите и убежденията са форми на проявление на мотивите.

В началото е непосредственият интерес като познавателна потребност, който е намерил своя предмет, в нашия случай – музиката. Впоследствие интересът може да се превърне в „подбуждащ и насочващ поведението мотив“ за усвояване на географско съдържание. Тогава той се променя в опосредствен интерес, защото не е насочен толкова към ученето и географията, а към нещо свързано по някакъв начин с тях – в случая музиката. С други думи, пътят на интереса и мотива е от музиката към обучението по география.

В основата на мотивиращото обучение авторите поставят уменията на учителя да мотивира дейността на ученика, което по своята същност е интегрално. То включва четири дидактически стратегии за мотивиращо въздействие, които са взаимно свързани (Колишев, 2004):

- мотивиращото въздействие, наречено успехи и неуспехи;
- хуманизиране на взаимоотношенията между участниците в процеса на обучение;
- методи на обучение;
- рационални аргументи.

Най-близко до нашия обект на изследване, предвид възрастовите особености на учениците, са първата и третата стратегии.

Една от конкретните дидактически технологии за осъществяване на първата стратегия за мотивиране „Успехи и неуспехи“ може да бъде прилагането на индивидуално-диференцирания подход в процеса на обучение, който се основава върху индивидуално-психологическите особености на учениците. Този подход представлява интерес за нас, защото обектът на изследване – възрастовата група IIV-V клас, обхваща един преходен период. Установено е например, че в началния етап до IIV клас мотивацията за учене е добра. Към V клас настъпва постепенно диференциране в процеса на обучение. При едни ученици готовността за учене нараства, при други е непоследователна или се ограничава върху определени предмети, а при трети значително намалява (Клаус, 1987). В този смисъл задачата на учителя е да мотивира тази част от учениците, при които съществува мотивация само към даден предмет, както и тези, при които мотивацията е намаляла значително. Едно от средствата за мотивиране може да бъде интересът, който имат към музиката или към географското съдържание.

Емоционалната сфера на учениците от тази възраст може да бъде силно повлияна от мотивите за постижения – успехите. Самопознаването „както мога“, често е в основата на успеха и неуспеха. Например, „Искам да пея в Music Idol“, но „мога ли?“, „ще успея ли?“ и т.н. Може да се приеме по презумпция, че всички харесват музиката на TV предаването „Music Idol“. В концертите участват млади изпълнители от Македония. Къде се намира Македония? Създава се мотив, потребност да се използва географска карта и мотив за припомняне на географски знания за Македония като съседна страна от Балканския полуостров, предмет на обучението в IIV клас „Човекът и обществото“. Доминирането на емоционалната сфера във възрастовата група IIV-V клас и възможностите за развитие на творческото начало у учениците чрез съдържанието на учебните предмети от Културнообразователна област (КОО) „Изкуства“ са фактори, които играят ролята на стимул за развитието на останалите начала в човешката природа. В условията на интегриране на

Таблица 1

Общи понятия в учебното съдържание III, IV и V клас

Клас	МУЗИКА	ЧОВЕКЪТ И ОБЩЕСТВОТО
III клас	<p><i>Тема на песни:</i> „Пролет“, муз. П. Хаджиев „Мартенска песен“, муз. Ж. Янкулова „Есен на полето“, муз. Т. Попов „Капят листата“, муз. П. Хаджиев</p> <p><i>Звукови картини:</i> - На полето - В гората</p> <p><i>Тема на песни:</i> „Орач оре равно поле“ - нар. песен „Огън гори в планината“ - нар. песен</p> <p><i>Тема на песни:</i> „Де е България“, муз. П. Пипков</p> <p>Пирински мелодии Родопска песен</p> <p>„Вятър ечи, Балкан стене“ по Д. Чинтулов „Слънцето трепти, захожда“, муз. и текст Д. Чинтулов (Юнак гледа „жално мило“ към Стара планина) Пазарджишка копаница Радомирско хоро</p> <p><i>Празници на нашата Родина</i> Сезони и календални празници Празници – обичаи Празници – песни Празници – танци</p> <p><i>Етноси (общности) – българи, арменци, евреи, турци, роми</i> „Елха“ – арменска нар. песен „Хава нагила“ – еврейска нар. песен</p> <p><i>Песни, които възпяват природата и хората в родния край</i></p> <p><i>Песни, които възпяват трудовата дейност на хората</i></p> <p><i>Теми на песните:</i> „Орач оре в равно поле“ „Ситна роса заросила, да се роди златно жито, сладко грозде“</p>	<p><i>Представи за земните форми и други географски обекти на примера на България:</i> поле река равнина езеро низина море планина почва хълм долина</p> <p><i>Нашата Родина – Република България</i> символи – определение Химн на България – муз. и текст Цв. Радославов Хубости на нашата Родина Хубости на природата на България (планини, равнини, реки, езера)</p> <p>Стара планина (Балкана) Стара планина (Балкана)</p> <p><i>Селища на България</i> <i>Селища на България</i></p> <p><i>Празниците на България</i> официални битови – на общностите (етноси – българи, арменци, евреи, турци, роми) обичаи ритуали</p> <p><i>Населението на България – понятие общности</i> – обичаи на етническите общности; – културен живот на България; – културни постижения на българския народ;</p> <p><i>Роден край</i> – „понятия за моя роден край“ и „природата на моя роден край“</p> <p><i>Трудова дейност</i> на хората в България и моя роден край – трудова дейност в равнината и низината; – трудова дейност в планината; – трудовата дейност край морето; – грижи за опазване на природата;</p> <p><i>Връзка: природа – трудова дейност</i></p>

<p>IV клас</p>	<p><i>Сезони</i> <i>Тема на песни:</i> „Есен“, муз. Пл. Арабов „Зимна радост“, муз. М. Аладжем „Пролет“, муз. Х. Мангинян „Пролетта е дошла“, муз. Б. Карадимчев</p> <p><i>Нашата Родина, Република България</i> <i>Тема на песни:</i> „Де е България“ Картини от България – произведение за симфоничен оркестър „Татковина“, муз. Ем. Манолов „Аз съм българче“, муз. Д. Карнолски</p> <p><i>Балкански страни</i> <i>Тема на песни:</i> „Свежи рози“ – турска нар. песен „Маслинова гора“ – гръцка нар. песен „Музика на балканските народи“ (5)</p> <p><i>Празници на България</i> <i>Тема на песни:</i> „Стани нине“ – народна песен „Джингъл белс“ (звъни звънче) „Сурвакари“ – лазарска песен „Стани, стани юнак Балкански“, муз. Д. Чинтулов „Св. св. Кирил и Методий“, муз. Д. Войников</p> <p><i>Етноси (общности)</i> <i>Тема на песни:</i> „Новата каручка“ – ромска песен „Марджанджа“ – турска песен „Пролет“, муз. Х. Мангинян – арменска песен „Свежи рози“ – турска песен</p> <p><i>Европа</i> <i>Тема на песни:</i> „Нашият оркестър“ – немска народна песен „Поздрав от Полша“ „Мазурка“ – муз. Фр. Шопен „Синьо море“ – италианска народна песен</p> <p><i>Континентите</i> <i>Тема на песни:</i> „Моят дом“ – американска песен „В страната на индианците“, муз. Р. Петерсън</p> <p><i>Моята Родина България</i> <i>Тема на песни:</i> „Моя страна, моя България“, муз. Ем. Димитров „Там“, муз. Ст. Димитров</p>	<p><i>Природни области на България</i> Представи за климата <i>Природни области на България</i> Дунавска равнина, Старопланинска област, Преходна област, Рило-Родопска област, Българско черноморско крайбрежие <i>Географски обекти</i> – Стара планина, Балкана, Рила, Пирин, Родопи, Тракийска низина, Дунав, Марица</p> <p><i>Балкански полуостров</i> Балкански страни</p> <p><i>Сезони – празници</i> Природни области – празници</p> <p>Празници на България</p> <p><i>Етноси – описание на етносите</i></p> <p><i>Европа</i> Средна Европа Средиземноморска Европа</p> <p><i>Континентите</i> Америка</p> <p><i>Опорни знания и умения от IV клас за моята Родина – България</i></p>
----------------	--	--

обучението по учебните предмети „Човекът и обществото“ и „География и икономика“ с „Музика“, могат да се стимулират творчески процеси като се прилагат още и специфичните за изкуствата методи, форми и средства.

Взаимовръзката мотивиращо обучение – интегрален подход насочва вниманието към следващата задача – изследване възможностите на учебното съдържание, проектирано в учебните програми и учебници IIIIII, IIV-V клас по двата учебни предмета за прилагане на интегрален подход. Изследването се осъществява:

- в хоризонтален план – връзките на учебното съдържание в даден клас, в случая между „Музика“ и „Човекът и обществото“ – III, IVIII и IV клас и „География и икономика“ – V клас;

- във вертикална посока – връзките на учебното съдържание от IIIIII към IIV и V клас на учебното съдържание по горепосочените предмети.

Основата на интегралния подход в учебното съдържание може да се търси в общността на изучаваните обекти: България – моята Родина с нейната природа, природни богатства, население (традиции, празници, обичаи и обряди), градове и села. Всичко това, отразено в творчеството на народа, възпято чрез музиката, песните и представено чрез танците. Общността на тези обекти, изразени в понятия, предполага общи умения и ценности между музика и география в изследваните класове.

Системно-структурният анализ на учебното съдържание до IIIIII клас показва най-често използваните общи компоненти и връзки между тях (вж. табл. 1). Очевидно е, че между понятията по музика и географските понятия има двупосочни връзки (взаимодействие). В съдържанието по музика те се откриват в темите на песните, звуковите картини, празниците, обредите, песните и танците на етническите общности в България. Принцип на учебните програми в началния етап по музика е във всеки клас да бъдат включени песни, представящи етническите общности, с които съжителстват българите.

Еднопосочни (от географското съдържание към музиката) са само връзките от понятието „географска карта“ и от единичните понятия за реки, градове и села. Като недостатък приемаме факта, че понятието „химн“ (като един от символите на Р. България) се формира чрез определение първо в обучението по „Човекът и обществото“ в III клас, а в обучението по музика в този клас се използва като термин („Химн на Св. Св. Кирил и Методий“, муз. П. Пипков). Едва в V клас се формира като понятие.

Уменията, които правитират към горепосочените понятия, могат да се приемат като общи между „Музика“ и „Човекът и обществото“, защото най-често в основата им са общи дейности, например – да визуализират, да описват, да разкриват връзки; да оценяват, да изразяват мнение, да кодират и де-

кодират информация.

Общите умения до III III клас между двете дисциплини могат да бъдат систематизирани както следва:

- Умения за възприемане на информация от различни средства: звуконосител, фотоси, карти, текст;

- Умения за представяне на информация за природата, населението, празниците, хората, селищата чрез: песен, танц, обичаи; чрез условни знаци – ноти и географски условни знаци; чрез описание (устно или писмено – съчинение), чрез визуализиране (карта, летионие).

За първи път в III клас по „Музика“ и „Човекът и обществото“ учениците се учат да представят учебното съдържание чрез неезикови знаци (символи):

- нотно писмо – ноти (височини, нотни стойности); графични символи – виолинов ключ сол, размер, пауза, знак за повторение, тактови черти и др.;

- условни знаци (географски) – цветове за земни форми, води и др.; условни знаци за полезни изкопаеми, за селища, за граници.

И в двата учебни предмета знаците се приемат като „азбука“, чрез която може да се запише и „прочете“ музиката, да бъде четена картата. Това предполага общи подходи при усвояването им.

Емоционално-ценностно отношение, което произтича от учебното съдържание по „Музика“ и „Човекът и обществото“ и може да се формира до III III клас, е:

- Природата на нашата Родина е разнообразна и красива;

- Ние искаме отговорност да се опазва чиста природата;

- Ние възпяваме Родината с нейната красива природа и трудови хора в стихове и песни;

- Ние сме различни, но можем да празнуваме заедно – да пеем и танцуваме, да се веселим.

Една част от общите понятия, умения и ценности между „Музика“ и „Човекът и обществото“ се развиват и в обучението в IV клас. От понятията това са: сезони, нашата Родина, празници на България, етноси, Европа.

Сезоните. При двата предмета сезоните не са цел на обучение в IIV клас, но присъстват имплицитно чрез темите на песните „Есен“ (муз. Пл. Арабов), „Зимна радост“ (муз. М. Аладжем), „Пролет“ (муз. Х. Мангилян), „Пролетта е дошла“ (муз. Б. Карадимчев). В текста на песните са включени съществени признаци на сезона. Например „ситен дъжд“, „вятърът сбира листата в пъстър венец“, „в полето се стели мъгла“ („Есен“) или „цветя“, „синьо небе“, „зелено поле“ („Пролет“). Тези поетични описания на сезоните могат да бъдат източник на информация в „Човекът и обществото“ при изучаване на природните области на България, където се формира представа за климата като един от природните компоненти.

Нашата Родина – Република България. В учебното съдържание на IIV клас по Музика понятието е представено чрез песните на тема: „Де е България“ (муз.

П. Пипков), "Татковина" (муз. Ем. Манолов), "Аз съм българче" (муз. Д. Корнолски), "Стани, стани юнак Балкански" (текст и муз. Д. Чинтулов). В географското учебно съдържание на „Човекът и обществото“ се разширява обемът на понятието като се включва съдържание за природните области. Известните от III III клас природни компоненти на България се конкретизират в природните области – всяка с разнообразни земни форми, климат, води, почви, природни забележителности и специфична трудова дейност на хората. Общи са и единичните понятия за географските обекти – Стара планина, Пирин, Рила, Родопи, р. Дунав, р. Марица, Тракийска низина, Балкана. Те се разкриват в географското учебното съдържание за природните области и по музика – в съдържанието на песни, в т.ч. и народни песни. България се разглежда като страна, разположена в Балканския полуостров, една от Балканските страни. Върху картата на Балканския полуостров се разпознават съседните държави. Общи с обучението по музика са понятията: България, Балкански полуостров, съседни Балкански страни. В учебното съдържание по музика Балканските страни са представени чрез своите песни: „Свежи рози“ (турска народна песен), Маслинова гора“ (гръцка народна песен), „Музика на Балканските народи“.

В IIV клас се увеличава обемът на понятието „Празниците на България“. В учебното съдържание по музика се включват Лазаровден, Коледа, Йордановден, Гергьовден и др. Те могат да се обвържат със съответния сезон и да се систематизират като зимни, пролетни, летни, есенни празници. Към съответните природни области в обучението по „Човекът и обществото“ могат да се разгледат обичаи и ритуали, които да идентифицират празниците на хората в отделните природни райони на България.

В IIV клас и в двата учебни предмета се развива съдържанието на понятието за „етносите (общностите) в България“. За първи път в „Човекът и обществото“ е включен текст за културата на всяка област. Описани са като граждани на България, заселени през различни периоди от историята, със свой език, обичаи, традиции, прославени от известни личности. Чрез учебното съдържание по Музика понятията за общностите се осмислят чрез типичните, характерни интонации и метроритми, представени чрез песенния материал: Например, „Новата каручка“ (ромска песен), „Пролет“ (арменска песен, муз.Х. Мангинян), „Свежи рози“ (турска песен).

Друго понятие, което се развива в IIV клас е единичното понятие *Европа*. Европа като континент, в който е разположена България. Формират се представи за частите на Европа – Северна, Средна, Западна и Средиземноморска. Понятията може да се обогатят чрез песните на Европейските страни. Например, немска народна песен, „Поздрав от Полша“ и „Мазурка“ (за Средна Европа), италианската народна песен „Синьо море“ (за Средиземноморска Евро-

па). Включените песни от Америка „Моят дом“, „В страната на индианците“ (муз. Р. Петерсън) могат да се обвържат със съдържанието на общото понятие „континенти“, което се формира в началото на IV клас в „Човекът и обществото“.

Общите умения между „Музика“ и „Човекът и обществото“ в IIV клас отново са насочени към дейност със знаци. Затвърдява се умението за работа с ноти като писмен белег, нотни стойности, паузи, виолинов ключ сол, които по програма се изучават в III клас. В IV клас умението се обогатява като се включва осъзнаване на арматурни знаци – диез, бемол, бекар. Обогатява се умението за работа със знаци и в „Човекът и обществото“. В обхвата му е работа с природна карта, в т.ч. разпознаване на земни форми и природни области.

И в двата учебни предмета се предвижда развитие на способностите на учениците да съчиняват песен по зададен текст или съчинение – описание на природна област, географски обект, общност и др.

Учебното съдържание дава възможност да се формират общи ценности – любов към Родината, толерантно отношение към нейните граждани българци, турци, роми, арменци и евреи, които се възприемат като една гражданска общност, в която всички са равни пред закона.

В V клас се поставят основите на учебния предмет „География и икономика“. Формират се основни общи понятия за природата (природни компоненти, природни ресурси, природни зони), население, стопанство, държавно и политическо устройство на света, които в VII, VIII и VIII клас се конкретизират при изучаване на континенти и океаните.

В V клас в обучението по Музика учебното съдържание развива идеите от предходните класове. Общите с географското съдържание понятия отново са: „сезоните“, „Нашата Родина България“, „Символите на държавите“, „Празниците на България“, „Музикални фолклорни области“.

Очевидно е, че междупредметните връзки могат да се осъществят в съдържателен и в процесуален аспект във вертикална посока. От IIV клас знанията и уменията от обучението за България в „Човекът и обществото“ се явяват опорни за обучението по Музика в V клас.

Понятието „Моята Родина България“ се обогатява чрез песните на тема: „Моя страна моя България“, (муз. Ем. Димитров); „Там“ (муз. Ст. Димитров); „Аз съм българче“ (муз. Ем. Манолов). От тях произтичат и могат да се формират непреходни ценности като „Родината и приятелите са вечни“. Тази ценност може да се формира в единство с обучението по география и икономика, където при изучаването на населението в света една от задачите е да се формира толерантност в отношенията към различните раси, етноси и хора, които изповядват различни религии.

Общи в V клас са и понятията „Символи на държавата“. По музика усвояването на символите изпреварва по време това в обучението по география, което дава възможност тези знания да се актуализират при географската тема. В урочната единица „Държавно и политическо устройство на света“ учителят може да използва звукозаписа на химна, а така също и информация за автора на текста и музиката Цветан Радославов, годината на създаването – 1885, и годината 1964, когато песента „Мила Родино“ става химн на Република България. В V клас по музика се изучава и химна на Европа от „Ода на радостта“ из IV част на симфония № 9 на Лудвиг ван Бетовен.

В урока по музика учениците разпознават континента Европа върху картата на света, а върху политическата карта на Европа – страните от Европейския съюз. Химнът на Европа може да бъде слушан по география в V клас при изучаване на символите на държавата или в VIII клас при усвояване на знанията за Европа и на Европейския съюз.

Други общи за V клас понятия между музика и география са „музикалните фолклорни области на България“ – Северняшка (Северна България), Добруджанска, Шопска, Тракийска, Пиринска и Родопска. В съдържанието на понятията „фолклорни области на България“ освен знания за песни, танци, обичаи и характерни инструменти, авторите на учебното съдържание (П. Минчева и кол.) включват информация за природата и етносите, които ги населяват.

Общността на обектите на обучение в V клас дава възможност да се формира емоционално-ценностно отношение общо за музика и география. То може да се формулира така: „Фолклорът обединява хората и ги прави по-добри. Той е израз на вдъхновението от природата, трудолюбието и таланта на хората в България.“

Музикалните фолклорни области са разположени в обхвата на изучените в IIV клас природни области на България. Учителят по музика актуализира знанията от IIV клас „Човекът и обществото“, а учениците ги разпознават върху картата. В някои учебници по музика (В. Сотирова и кол.) са изброени всички музикално-фолклорни области, за които са приложени и карти. В учебниците, в които те липсват, учителите могат да ползват природната карта на България от IIV клас.

В V клас могат да се формират и развият следните общи умения между „Музика“ и „География и икономика“:

- развитие на уменията за разпознаване на символите на държавата (химн, знаме, герб), разпознаване на музикалните фолклорни области на България върху географската карта;

- развитие на уменията за кодиране на информация. По музика музикалните форми – едноделна, двуделна и триделна, се кодират чрез букви или ге-

ометрични фигури. По география върху контурна карта се кодират, а върху географска карта се декодират способите за картографиране (линейни, за количествен и качествен фон) и условните знаци;

- развитие на уменията за интерпретиране на информация: по музика – за откриване на основни принципи (обща тема) при изграждане на музикално произведение; по география същото умение намира израз при извеждане на общото, същественото при географски обекти и явления и формиране на общи понятия; при откриване на постоянно повтарящи се причинно-следствени връзки – закономерности и конкретизирането им при изучаване на нови континенти.

Анализът на учебното съдържание в учебните програми и учебници по Музика и по „Човекът и обществото“ и „География и икономика“ и изследването на възможностите за интегрален подход в процеса на обучение по двата учебни предмета ни дават основание за следните **изводи**:

- Учебното съдържание по музика и географски дисциплини в IIIIII, IIV и V клас дава възможност за осъществяване на интегрален подход поради наличието на общи понятия, умения и ценности;

- При осъществяване на интегрален подход между двата учебни предмета може да се осъществи мотивиращо обучение чрез прилагане на стратегиите за „успехи и неуспехи“ и „методи на обучение“.

С първата стратегия предлагаме да се въздейства върху емоционалната сфера на учениците, тъй като тя е доминираща при възрастовата група III, IV и V клас. Това може да се осъществи чрез „онагледяване“ на обучението по географски дисциплини с песни, танци, обичаи, традиции и др., които биха обогатили географското съдържание и биха въздействали върху мотивацията чрез създаването на емоционален фон като нагласа за възприемане и усвояване. Известно е, че при учениците от IIIIII, IIV и V клас формирането на емоционално-ценностно отношение или приобщаването на учениците към ценностите на епохата, в която живеят значително се улеснява, ако се въздейства върху емоционалната сфера;

С втората стратегия в урока по музика ученикът постига по-големи успехи, ако при възприемането и възпроизвеждането на песни от различните фолклорни области, от балканските и европейските страни работи с карта и се поставя в условията на ролеви делови игри. Пред картите на България и Европа учениците са екскурзоводи и пътешественици в музикалната съкровищница на народите, населяващи тези земи. Освен, че се прилагат нови за часовете по музика методи – обучение с карта, това са съвременни методи на обучение, които се отразяват положително върху учебната активност и повишават мотивацията за учене.

Литература

- Интегрален подход в обучението по география. – С., Изд. СУ, 1984.
- Игрален подход в обучението по природонаучни дисциплини. – Варна, ИПКУ, 1992.
- Калоферова, Г. и кол. Учебник по музика за 4 клас. – С., 2005.
- Клаус, Г. Увод в диференциалната психология на ученето. – С., Изд. „Наука и изкуство“, 1987.
- Колишев, Н. Индивидуално-диференцираният подход в процеса на обучение: основи и осъществяване. – Варна, ИПКУ, 1997.
- Колишев, Н. Педагогически умения на учителите. – Варна, Изд. „Контур“, 2004.
- Колишев, Н. Педагогическите умения на учителите: теоретични модели. – С. Изд. „З. Стоянов“, 2008.
- Минчева, П. и кол. Учебник по музика за 4 клас. – С., 2005.
- Минчева, П. и кол. Учебник по музика за 5 клас. – С., 2006.
- Радева, М., М. Манева, М. Мандова. Човекът и обществото. Учебник за трети клас. – С. Изд. „Просвета“, 2005.
- Сотирова, В. и кол. Учебник по музика за 5 клас. – С., 2006.
- Стоянова, С., Л. Манева. Човекът и обществото. Учебник за четвърти клас. – С. Изд. „Просвета“, 2005.
- Учебна програма по музика за 4 клас и ДОИ. – С., 2005.
- Учебна програма по музика за 5 клас и ДОИ. – С., 2006.
- Учебни програми по география. – „Аз-буки“, бр. 33, 2003.
- Учебни програми за задължителна подготовка II, III, IIII, IV клас. – С., МН, 2004.

Motivating teaching in the conditions of an approach integrating Music and Geography („Individuals and Society“ in IIIrd – IVth grade and “Geography and Economics” in Vth grade)

Stefka Dimitrova, PhD, Assistant in chief,
Todorka Krassteva, PhD, Assoc. Professor

Summary

Chances of an integral approach in teaching music and Elementary and Primary education have been discussed. The main accent is on learning motivation, achieved through the adopted approach. The teaching documentation in these two subjects has been explored and both their horizontal and vertical relations have been identified. Concrete examples from the teaching contents have been specified. The following conclusions about the research in concern have been derived: the teaching contents in Music as well as in the school subjects on these levels of education offer a good chance to carry out an integral approach, which is based on common concepts, skills and values of both school subjects mentioned above; Implementing the integral approach a motivating teaching can be realized, based on strategies such as “success and failure”, “methods of teaching”, etc. For example, teaching may be quite a success, supplementing Geographic teaching with songs, dances and rituals and supplementing teaching in Music with Geographic landscapes and role games.